
UDC 657.42: 69

JEL Classification: M40, M41

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.067>

Василь ДЕРІЙ,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11а, Тернопіль, 46009, Україна,
e-mail: v.derii@wunu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3600-4121>

Марія ГУМЕННА-ДЕРІЙ,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11а, Тернопіль, 46009, Україна,
e-mail: m.derii@wunu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0901-0080>

**ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ЗА ДОПОМІЖНИМИ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В
УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ У БУДІВНИЦТВІ**

Дерій В., Гуменна-Дерій М. Облік і контроль за допоміжними матеріальними ресурсами в управлінні фінансовою безпекою у будівництві. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 1. С. 67–79. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.067>

Derii, V., Gumenna-Derii, M. (2023). Oblik i kontrol za dopomizhnymy materialnymy resursamy v upravlinni finansovoiu bezpekoiu u budivnytstvi [Accounting and control of auxiliary material resources in the management of financial security in construction]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, P. 67–79. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.067>

Анотація

Вступ. У сфері будівництва, окрім основних матеріальних ресурсів, якими є будівельні матеріали, використовують допоміжні матеріальні ресурси, до яких належать: електроенергія, природний газ, тверде паливо (кам'яне вугілля, торф, дрова), рідке паливо (дизельне паливо, бензин, біопаливо), вода, теплоенергія, запасні частини, ремонтні матеріали тощо. В структурі витрат будівельного підприємства допоміжні матеріальні ресурси займають приблизно 5-10%, проте вони мають певний вплив на обсяг витрат підприємства будівельної галузі та собівартість будівельної продукції (робіт, послуг). Раціональне використання допоміжних матеріальних ресурсів забезпечує їх економію та позитивно впливає на кінцевий фінансовий результат будівельного підприємства і, зрештою, на рівень і ефективність управління фінансовою безпекою у будівництві. Викладене вище

© Василь Дерій, Марія Гуменна-Дерій, 2023.

дає нам підстави стверджувати, що тема дослідження актуальна і заслуговує на увагу з боку науковців з обліку й оподаткування.

Мета дослідження – з'ясувати специфіку обліку і контролю за використанням електроенергії, природного газу, води та інших допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві і міру їх впливу на обсяги витрат будівельного підприємства та забезпечення економії таких ресурсів.

Методи (методологія). Застосовані методи системного підходу й узагальнення даних – для поліпшення методики та організації обліку й контролю за допоміжними матеріальними ресурсами будівельного підприємства і його сегментів; графічний метод – для побудови схеми класифікації допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві; табличний – для характеристики обсягів деяких допоміжних матеріальних ресурсів, що використовувались у будівництві України в 2020 р. та визначення їхньої питомої ваги у загальноукраїнському їх споживанні і т. п.

Результати. Запропоновано допоміжними матеріальними ресурсами (ДМР) в будівництві називати ті матеріальні ресурси, що не належать до основних матеріальних ресурсів (будівельних матеріалів, будівельних конструкцій, вузлів та деталей). Констатується, що до складу допоміжних матеріальних ресурсів належать: електроенергія, природний газ, тверде паливо (кам'яне вугілля, торф, дрова), рідке паливо (дизельне паливо, бензин, біопаливо), вода, теплоенергія, запасні частини, ремонтні матеріали тощо. Запропоновано в системі бухгалтерського обліку виокремити відповідні субрахунки: «Електрична енергія», «Природний газ», «Тверде паливо», «Рідке паливо», «Теплоенергія», «Водопостачання», «Водовідведення», «Запасні частини», «Ремонтні матеріали» і т. д. Наголошено на важливості контролю за ефективністю використання допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві, який насамперед має відповідати внутрішньому контролю і спрямовуватись на мінімізацію витрат та максимізацію доходів операційної будівельної діяльності.

Перспективи. У майбутньому доцільно більш ґрунтовно вивчити методiku й організацію обліку та контролю використання допоміжних матеріальних ресурсів у підгалузях будівництва, зокрема у дорожньо-шляховому і промисловому будівництві в Україні, а також в інших країнах світу, що мають у цьому напрямку позитивний досвід.

Ключові слова: допоміжні матеріальні ресурси, витрати, фінансова безпека, будівництво, управлінський облік, організація обліку, контроль, аналіз, система управління.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 1, бібл.: 14.

Vasyl DERII,

D.Sc. (Economics), Professor,

Professor of the Department of Accounting and Taxation,

Western Ukrainian National University,

11a Lvivska Street, Ternopil, 46009, Ukraine,

e-mail: v.derii@wunu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3600-4121>

Mariia GUMENNA-DERII,
PhD (Economics), Associate Professor
of the Department of Accounting and Taxation,
West Ukrainian National University,
11a Lvivska street, Ternopil, 46009, Ukraine,
e-mail: m.derii@gmail.com
ORCHID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0901-0080>

ACCOUNTING AND CONTROL OF AUXILIARY MATERIAL RESOURCES IN THE MANAGEMENT OF FINANCIAL SECURITY IN CONSTRUCTION

Abstract

Introduction. *In the field of construction, in addition to the main material resources, which are building materials, auxiliary material resources are used, which include: electricity, natural gas, solid fuel (coal, peat, firewood), liquid fuel (diesel fuel, gasoline, biofuel), water, heat energy, spare parts, repair materials, etc. In the cost structure of a construction enterprise, auxiliary material resources occupy approximately 5-10 %, however, they have a certain influence on the volume of expenses of the construction industry enterprise and the cost price of construction products (works, services). The rational use of auxiliary material resources ensures their savings and has a positive effect on the final financial result of the construction enterprise and, ultimately, on the level and efficiency of financial security management in construction.*

The purpose. *The purpose of the study is to find out the specifics of accounting and control over the use of electricity, natural gas, water and other auxiliary material resources in construction and the degree of their influence on the volume of expenses of the construction enterprise and ensuring the economy of such resources.*

Methods (methodology). *Applied methods of the system approach and data summarization - to improve the methodology and organization of accounting and control of auxiliary material resources of the construction enterprise and its segments; graphic method - for building a scheme of classification of auxiliary material resources in construction; tabular - to characterize the volumes of some auxiliary material resources used in the construction of Ukraine in 2020 and to determine their specific weight in the all-Ukrainian consumption of them, etc.*

The results. *It is proposed to call those material resources that do not belong to the main material resources (building materials, construction structures, assemblies and parts) as auxiliary material resources (AMR) in construction. It is noted that the auxiliary material resources include: electricity, natural gas, solid fuel (coal, peat, firewood), liquid fuel (diesel fuel, gasoline, biofuel), water, thermal energy, spare parts, repair materials, etc. and auxiliary material resources are strategic reserves of both a certain subject of entrepreneurial activity and the state in general. It is noted that at all (without exception) objects of consumption of electric energy, solid and liquid fuel, natural gas, heat energy, water, etc. It is proposed to separate the relevant sub-accounts in the accounting system: "Electric energy", "Natural gas", "Solid fuel", "Liquid fuel", "Heat energy", "Water supply", "Water drainage", "Spare parts", "Repair materials" etc. The importance of control over*

the effectiveness of the use of auxiliary material resources in construction is emphasized, which, first of all, should be a responsible internal control and be aimed at minimizing costs and maximizing the income of operational construction activities.

Prospects. *In the future, it is expedient to more thoroughly study the methodology and organization of accounting and control of the use of auxiliary material resources in sub-sectors of construction, in particular in road and industrial construction in Ukraine, as well as in other countries of the world that have positive experience in this direction.*

Keywords: *auxiliary material resources, costs, financial security, construction, management accounting, organization of accounting, control, analysis, management system.*

Formulas: 0, figures: 1, tables: 1, bibl.: 14.

JEL classification: M40, M41.

Постановка проблеми та її актуальність. До складу допоміжних матеріальних ресурсів у будівельному підприємстві зараховують: електроенергію, природний газ, тверде паливо (кам'яне вугілля, торф, дрова, стружка, тріска), рідке паливо (дизельне паливо, бензин, біопаливо, гас), воду, теплоенергію, запасні частини, ремонтні матеріали тощо. В структурі витрат будівельного підприємства допоміжні матеріальні ресурси займають приблизно 5–10%, проте вони мають певний вплив на обсяг витрат підприємства будівельної галузі та собівартість будівельної продукції (робіт, послуг). Рациональне використання допоміжних матеріальних ресурсів забезпечує їх економію та позитивно впливає на кінцевий фінансовий результат будівельного підприємства і, зрештою, на рівень і ефективність управління фінансовою безпекою у будівництві. Викладене вище дає нам підстави стверджувати, що тема дослідження актуальна і заслуговує на увагу з боку науковців з обліку й оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання матеріальних ресурсів, у т. ч. їх облік та контроль у будівництві, вивчали Л. М. Булаєнко, С. В. Волошина, Т. В. Кулініч, О. О. Леонова, О. М. Петрук, І. М. Пістунов, Г. А. Римар, Т. А. Талах, О. О. Трофименко та ін.

Так, Л. М. Булаєнко, М. В. Вердиш піднімають питання щодо оперативного, надійного і точного технічного обліку води під час подавання та розподілу поливної води. Вони стверджують, що «при цьому вирішуються завдання оперативного управління і контролю за водозабором та водорозподілом, визначення обсягів води, що подаються водокористувачам, визначення балансу водних ресурсів та втрат води, забезпечення оптимального режиму технічної експлуатації каналів і гідротехнічних споруд, а також обґрунтування розрахунків між водокористувачами та водогосподарськими організаціями, які надають платні послуги з подавання води на зрошення на договірній основі» [1, с. 198].

С. В. Волошина, К. С. Москаленко вважають, що до складу матеріальних ресурсів належить «сировина, основні матеріали, допоміжні матеріали, що використовуються на технологічні цілі, на утримання та поточний ремонт будівель, споруд та інших основних засобів, запасні частини для ремонту обладнання, технологічну оснастку, паливо та енергія» [2, с. 323].

Ю. Б. Гладь, О. М. Дуда, О. В. Мацюк пропонують «функціональну схему системи для дистанційного обліку витрат води з використанням існуючих мереж операторів мобільного зв'язку» [3, с. 84].

Кузьменко Ю. В., Чередниченко С. В., Зайцева О. О. пишуть про стан забезпечення метрологічного обліку води та теплоти в Україні. Вони зазначають, що «теплотелічильники та лічильники води, які виробляються в Україні та ввозяться із-за кордону, забезпечують платоспроможну потребу постачальних організацій та споживачів у сучасних високоякісних засобах обліку. Метрологічний контроль під час введення засобів обліку в експлуатацію не допускає роботи ЗВТ за непередбачених для них умов» [4, с. 7].

Т. В. Кулініч, В. В. Маринчук-Міккельсен, У. О. Панюс доводять важливість оцінювання відповідних видів ресурсів «на основі математичного моделювання органічно компонується в єдиному інтегральному показнику» [5, с. 71].

О. О. Леонова проводить аналіз обсягів використання електричної енергії, природного газу та води із проекцією на тіньову економіку. Авторка вважає, що нині є нагода «встановлювати «тіньову діяльність» суб'єктів підприємницької діяльності і використовувати результати цього аналізу як підставу для ранжування функціонуючих підприємств за ступенем довіри державних податкових органів до них» [6, с. 3].

О. М. Петрук, Н. О. Мізякіна стверджують, що нині вкрай необхідна «комплексна оцінка внеску кожного ресурсу у загальний результат діяльності» СПД [7, с. 3].

Продовжуючи думку цих науковців, підтверджуємо, що високої ефективності додаткових матеріальних ресурсів можна досягти за умов комплексного підходу до використання цих ресурсів із застосуванням ІТ-технологій.

І. М. Пістунов, М. С. Пашкевич на підставі вивчення проблем аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів вийшли на запровадження «поліпшених моделей розрахунку ефективності використання таких ресурсів; вагових і структурних коефіцієнтів впливу чисельності працівників, основних виробничих фондів, оборотних засобів на обсяг та якість продукції ...» [8, с. 84].

Напрямок моделювання розрахунків ефективності використання допоміжних матеріальних ресурсів важливо розвивати у будівництві за кожним їхнім видом.

Г. А. Римар висловила ідею щодо поліпшеної «системи оперативного контролю за витратами у будівництві (інституційного і функціонального) з урахуванням окремих етапів будівництва (підготовчого, виконання будівельно-монтажних робіт, введення об'єктів в дію, передачі права власності на житлову площу інвесторам), а також взаємовідносин між учасниками будівельного процесу (інвесторами, забудовниками, фондами фінансування будівництва, підрядниками) і на цій основі запропонувала блок-схему організації контрольного процесу» [9, с. 5].

До поліпшеної системи оперативного контролю за витратами у будівництві авторка також відносить оперативний контроль за матеріальними витратами, що виникають внаслідок виробничого споживання основних та допоміжних матеріальних ресурсів.

Т. А. Талах, В. І. Талах зазначають, що на «матеріальні витрати ... впливають як позитивні, так і негативні фактори, котрі дають змогу виявити резерви підвищення ефективності використання не лише матеріальних витрат, а й виробництва загалом» [10, с. 132].

З огляду на це, важливо оперативнo виявляти насамперед негативні фактори впливу на матеріальні витрати й обсяги будівельної діяльності та готувати заходи з підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, збільшення обсягів будівництва та сум фінансових результатів від нього, а також посилення фінансової безпеки будівельного підприємства.

О. О. Трофименко пише про світові тенденції застосування і виробництва електроенергії з використанням відновлюваних джерел енергії. Зокрема, вона зазначає: «Швидке зростання вітроенергетики, незважаючи на фінансову кризу і економічний спад, свідчить про привабливість технології, зокрема екологічною чистотою, надійністю та швидкістю монтажу. Вітрова енергетика стала потужною технологією, на якій зупиняють свій вибір все більше країн по всьому світу» [11, с. 2].

Вітрова енергетика в Україні, на нашу думку, також має шанси на успішний розвиток, у т. ч. в Тернопільській області.

Виклад основного матеріалу. Допоміжними матеріальними ресурсами (ДМР) в будівництві доцільно називати ті матеріальні ресурси, що не належать до основних матеріальних ресурсів (будівельних матеріалів, будівельних конструкцій, вузлів та деталей).

До складу допоміжних матеріальних ресурсів (ДМР) варто відносити такі: електроенергія, природний газ, тверде паливо (кам'яне вугілля, торф, дрова, тріска, стружка), рідке паливо (дизельне паливо, бензин, біопаливо, гас), вода, теплоенергія, запасні частини, ремонтні матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація допоміжних матеріальних ресурсів (ДМР) у будівництві
Джерело: розроблено авторами.

Допоміжні матеріальні ресурси є стратегічними запасами як певного суб'єкта підприємницької діяльності, так і держави загалом.

Щодо характеристики будівельної діяльності в Україні, то: «В 2021 році підприємства виконали будівельних робіт на суму 253,9 млрд грн. Індекс будівельної продукції становить 105,1% порівняно з 2020 роком. Нове будівництво склало 29,6%

від загального обсягу виробленої продукції, капітальний і поточний ремонт – 45%, реконструкція та технічне переоснащення – 25,4%. Збільшили обсяги будівельних робіт у 2021 році порівняно з 2020 роком підприємства 13 регіонів, з них найбільше Тернопільська область – на 37,3%» [12].

На жаль, у зв'язку з початком повномасштабної війни російської федерації проти України, запланована на 2022 р. будівельна діяльність частково або повністю призупинилась і зараз переважно спрямована на ремонтно-відновлювальні роботи, в т. ч. зруйнованих чи пошкоджених внаслідок бойових дій житлових приміщень.

У будівельній сфері України використовують незначні, порівняно з іншими видами економічної діяльності, обсяги допоміжних матеріальних ресурсів. Так, обсяги використання у будівництві деяких допоміжних матеріальних ресурсів у 2020 р. наведено у табл. 1.

Обсяги більшості допоміжних матеріальних ресурсів, що використовувались у будівництві України в 2020 р., коливались від 2 до 104 тис. т нафтового еквівалента, а питома вага у їхньому загальноукраїнському споживанні становила від 0,034% до 0,980%. Щодо води із природних водних об'єктів, то її використано у будівництві 6 млн м куб., а їх питома вага у їхньому загальноукраїнському споживанні становила від 0,034% до 0,060%. На перший погляд може здатись, що обсяги використання допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві України, незначні, проте з огляду на те, що вартість цих ресурсів постійно збільшується у ціні – на них необхідно постійно звертати увагу під час нормування, планування, обліку і контролю за усіма матеріальними ресурсами будівельного підприємства з метою економії сум його матеріальних витрат та збільшення суми прибутку.

Таблиця 1

Обсяги деяких допоміжних матеріальних ресурсів, що використовувались у будівництві України в 2020 р., та їхня питома вага у загальноукраїнському споживанні

№ з/п	Назва допоміжних матеріальних ресурсів	Одиниця виміру	Галузь будівництва в Україні	Економіка України загалом	Питома вага допоміжних матеріальних ресурсів у загальноукраїнському їх споживанні, %
1.	Вугілля кам'яне	тис. т нафтового еквівалента	2	5959	0,034
2.	Нафтопродукти	тис. т нафтового еквівалента	104	10613	0,980
3.	Природний газ	тис. т нафтового еквівалента	8	13479	0,059
4.	Біопаливо та відходи	тис. т нафтового еквівалента	2	2087	0,096
5.	Електроенергія	тис. т нафтового еквівалента	83	10033	0,827

продовження таблиці 1

6.	Теплоенергія	тис. т нафтового еквівалента	14	7179	0,195
7.	Вода із природних водних об'єктів	млн м3	6	9952	0,060

Джерело: розраховано авторами на основі [13, с. 236–237; 14, с. 73].

Як показує практика, якщо будівельне підприємство прагне до підвищення ефективності використання допоміжних матеріальних ресурсів, то на усіх (без винятку) об'єктах споживання електричної енергії, твердого та рідкого палива, природного газу, теплоенергії, води тощо мають бути встановлені лічильники, розроблені заходи з їх економного використання (в т. ч. норми, нормативи) та призначена відповідальна особа.

Технічний облік обсягів використання допоміжних матеріальних ресурсів необхідно ще доповнити фінансовим, управлінським, податковим та статистичним обліком і звітністю. Для кожного з наведених вище видів обліку та звітності є свої завдання, принципи побудови, економічні показники, регламентовані первинні і зведені документи тощо.

У системі фінансового обліку з метою поліпшення його аналітичності та у зв'язку із суттєвим подорожчанням більшості допоміжних матеріальних ресурсів, необхідно, на наш погляд, виокремити відповідні субрахунки: «Електрична енергія» (рахунки витрат підприємства), «Природний газ» (рахунки витрат підприємства), «Тверде паливо» (субрахунок 203 «Паливо»), «Рідке паливо» (субрахунок 203 «Паливо»), «Теплоенергія» (рахунки витрат підприємства), «Водопостачання» (рахунки витрат підприємства), «Водовідведення» (рахунки витрат підприємства), «Запасні частини» (однойменний субрахунок 207), «Ремонтні матеріали» (субрахунок 207 «Запасні частини»), «Малоцінні та швидкозношувані предмети» (рахунки за видами цих предметів із застосуванням методу нарахування відповідних сум амортизації), «Тимчасові (нетитульні) споруди» (однойменний субрахунок 113 із застосуванням методу нарахування відповідних сум амортизації) і т. д. Такий підхід дасть змогу зекономити значні обсяги допоміжних матеріальних ресурсів та зберегти фінансові ресурси для інших цілей у будівництві.

Система управлінського обліку має забезпечити відстеження стану і руху допоміжних матеріальних ресурсів на рівні структурних підрозділів (бригад, будівельних майданчиків (об'єктів, дільниць)), а також своєчасності дотримання виконання будівельно-монтажних робіт за часом та етапами. Управлінська інформація формується, переважно, у щомісячних звітах структурних підрозділів про використання електроенергії, природного газу, палива, води, теплоенергії, запасних частин, ремонтних матеріалів, МШП, тимчасових (нетитульних) споруд. В управлінському обліку має обов'язково бути інформація за попередній звітний або плановий період для порівняння і внесення відповідних коригувань, якщо в цьому є об'єктивна потреба.

Подібна інформація необхідна також для статистичного обліку та її фіксування у відповідних формах статистичної звітності. Цю звітність, як і фінансову, управлінську

та податкову звітності, потрібно перманентно аналізувати з метою підготовки й ухвалення ефективних управлінських рішень.

У системі податкового обліку допоміжні матеріальні ресурси пов'язані:

– зі сплатою податкового кредиту з ПДВ (субрахунок 641 «Розрахунки за податками» (в сегменті податку на додану вартість) та субрахунок 644 «Податковий кредит») під час закупівлі таких ресурсів у постачальників;

– із нарахуванням податкових зобов'язань з ПДВ (субрахунок 641 «Розрахунки за податками» (в сегменті податку на додану вартість) та субрахунок 643 «Податкові зобов'язання») під час реалізації (збуту) цих ресурсів покупцям;

– з нарахуванням податку на прибуток (синтетичний рахунок 98 «Податок на прибуток»). У момент визначення суми прибутку визначають різницю між сумою доходу від реалізації (збуту) цих ресурсів покупцям та витратами на їх виробництво (в т. ч. матеріальними витратами).

Щодо контролю за ефективністю використання допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві, то насамперед має бути відповідальний внутрішній контроль, спрямований на мінімізацію витрат та максимізацію доходів операційної будівельної діяльності. Управлінцям дуже важливо усвідомлювати це з точки зору посилення фінансової безпеки будівельного підприємства в періоди економічних криз, коли в них гостро відчувається нестача грошових коштів та інших оборотних ресурсів.

Управлінцям дуже важливо усвідомлювати це з точки зору посилення фінансової безпеки будівельного підприємства в періоди економічних криз, коли в них гостро відчувається нестача грошових коштів та інших оборотних ресурсів.

Для будівельного підприємства управління фінансовою безпекою є актуальною проблемою, адже від ефективності управління фінансовою безпекою цих підприємств залежить їхнє виживання і недопущення банкрутства, рівень підтримки платоспроможності (ліквідності), раціональне використання матеріальних та технічних ресурсів тощо. Фінансова безпека у будівництві передбачає низку заходів із забезпечення довірливої і фінансової дисципліни, зменшення ризиків фінансового шахрайства, підвищення відповідальності адміністративно-управлінського персоналу та матеріально-відповідальних осіб за дотримання норм фінансового права, оперативного аналізу показників звітності з метою оцінки фінансової стійкості і платоспроможності (ліквідності) підприємства, а також оперативного контролю за нормами витрачання грошових коштів, матеріальних ресурсів (у тому числі додаткових), що безпосередньо впливає на величину виробничих витрат і фінансові результати будівельного підприємства. Складовими елементами управління фінансовою безпекою у будівництві є облік, контроль та аналіз фактів, подій і явищ, які там відбуваються з метою виявлення та мінімізації дії негативних фінансових чинників.

До контролю за ефективністю використання допоміжних матеріальних ресурсів доцільно залучати як управлінців будівельного підприємства, так і простих його працівників, але для того, щоб система контролю була логічною, її необхідно детально розробити та апробувати на практиці з наступним уточненням окремих бізнес-операцій, інструкцій для відповідних контролерів і їхніх контрольних дій.

Система контролю за ефективністю використання допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві буде дієва, за нашим переконанням, лише тоді, коли буде матеріальне стимулювання за економію таких матеріальних ресурсів та матеріальна відповідальність за перевитрати цих ресурсів.

Облікова служба будівельного підприємства і відділ внутрішнього контролю спільно з іншими виробничими, технічними та економічними службами, відділами повинні тримати у полі свого зору методику й організацію обліку та контролю за ефективністю використання матеріальних ресурсів у будівництві і постійно поліпшувати їх задля зменшення матеріальних витрат як основних витрат будівельного підприємства та збільшення сум доходів від основної діяльності такого підприємства.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. На основі викладених вище цитувань та власного бачення авторів сформовано висновки щодо здійснення обліку і контролю за ефективністю використання матеріальних ресурсів на рівні окремих суб'єктів підприємницької діяльності: 1. Допоміжними матеріальними ресурсами (ДМР) в будівництві доцільно називати ті матеріальні ресурси, що не належать до основних матеріальних ресурсів (будівельних матеріалів, будівельних конструкцій, вузлів та деталей). 2. До складу допоміжних матеріальних ресурсів (ДМР) варто відносити: електроенергію, природний газ, тверде паливо (кам'яне вугілля, торф, дрова), рідке паливо (дизельне паливо, бензин, біопаливо), воду, теплоенергію, запасні частини, ремонтні матеріали тощо. Допоміжні матеріальні ресурси є стратегічними запасами як певного суб'єкта підприємницької діяльності, так і держави загалом. 3. На усіх (без винятку) об'єктах споживання електричної енергії, твердого та рідкого палива, природного газу, теплоенергії, води тощо мають бути встановлені лічильники, розроблені заходи з їх економного використання (в тому числі норми, нормативи) та призначена відповідальна особа. 4. В системі бухгалтерського обліку необхідно виокремити відповідні субрахунки: «Електрична енергія», «Природний газ», «Тверде паливо», «Рідке паливо», «Теплоенергія», «Водопостачання», «Водовідведення», «Запасні частини», «Ремонтні матеріали» і т. д. 5. Щодо контролю за ефективністю використання допоміжних матеріальних ресурсів у будівництві, то насамперед має бути відповідальний внутрішній контроль, спрямований на мінімізацію витрат та максимізацію доходів операційної будівельної діяльності. 6. Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів у будівництві позитивно впливатиме на фінансові результати і сприятиме посиленню фінансової безпеки операційної діяльності будівельного підприємства через збільшення надходжень сум грошових коштів від продажу житлових приміщень, фінансових інвестицій та інших фінансових ресурсів.

У майбутніх наукових пошуках необхідно краще вивчити методику й організацію обліку та контролю використання допоміжних матеріальних ресурсів у підгалузях будівництва, зокрема у дорожньо-шляховому і промисловому будівництві в Україні, а також в інших країнах світу, що мають у цьому напрямку позитивний досвід.

Література

1. Булаєнко Л. М., Вердиш М. В. Особливості обліку води на зрошувальних системах півдня України. *Зрошуване землеробство*. 2013. Вип. 59. С. 198–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zz_2013_59_67

2. Волошина С. В., Москаленко К. С. Глобальні проблеми людства початку XXI століття та їх пріоритетність. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки*. 2017. № 2. С. 77–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdnuete_2017_2_12
3. Гладь Ю. Б., Дуда О. М., Мацюк О. В. Структура автоматизованої системи контролю й обліку телеметричних показників витрат води. *Збірник наукових праць Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова*. 2014. Вип. 71. С. 80–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpipm_2014_71_14
4. Кузьменко Ю. В., Чередниченко С. В., Зайцева О. О. Стан метрологічного забезпечення обліку води та теплоти в Україні. *Метрологія та прилади*. 2016. № 3. С. 4–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mettpr_2016_3_4
5. Кулініч Т. В., Маринчук-Міккельсен В. В., Панюс У. О. Аналізування і прогнозування забезпеченості та використання ресурсів вітчизняного сільськогосподарського підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6 (2). С. 69–74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6(2)_13)
6. Леонова О. О. Удосконалення аналітичної оцінки тіньової економічної діяльності промислового підприємства на основі аналізу використання ресурсів. *Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка*. 2016. Вип. 43. С. 114–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2016_43_16
7. Петрук О. М., Мізякіна Н. О. Аудит фінансової звітності підприємств в аспекті аналізу ефективності використання ресурсів. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_36
8. Пістунов І. М., Пашкевич М. С. Удосконалення методики аналізу й оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2010. № 5 (1). С. 81–84. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpusk_2010_5\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpusk_2010_5(1)_17)
9. Римар Г. А. Облік, аналіз і контроль витрат у житловому будівництві : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Тернопіль, 2014. 20 с.
10. Талах Т. А., Талах В. І. Особливості багатofакторного аналізу матеріальних ресурсів підприємства. *Економічний форум*. 2019. № 1. С. 124–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2019_1_2
11. Трофименко О. О. Світові тенденції застосування та виробництва електроенергії з використанням відновлюваних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=353>
12. Загальні підсумки діяльності будівельної галузі за 2021 рік. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/rozvitokbudivelnoyi-diyalnosti/zagalni-pidsumky-diyalnosti-budivelnoyi-galuzi-za-2021-rik/>
13. Статистичний щорічник України за 2020 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 454 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf

14. Статистичний збірник «Довкілля України». 2020 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 187 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Dovk_20.pdf

References

1. Bulaienko, L. M., Verdysh, M. V. (2013). Osoblyvosti obliku vody na zroshuvalnykh systemakh pivdnia Ukrainy [Peculiarities of water accounting in irrigation systems of southern Ukraine]. Zroshuvane zemlerobstvo – Irrigated agriculture, 59, 198-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zz_2013_59_67 [in Ukrainian].
2. Voloshyna, S. V., Moskalenko, K. S. (2017). Hlobalni problemy liudstva pochatku KhKhI stolittia ta yikh priorytetnist [Global problems of humanity at the beginning of the 21st century and their priority]. Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli im. Mykhaila Tuhana-Baranovskoho. Serii: Ekonomichni nauky – Bulletin of the Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovskiyi. Series: Economic Sciences, 2, 77-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdnuete_2017_2_12 [in Ukrainian].
3. Hlado, Yu. B., Duda, O. M. & Matsiuk O. V. (2014). Struktura avtomatyzovanoi systemy kontroliu y obliku telemetrykh pokaznykiv vytrat vody [The structure of the automated system of control and accounting of telemetric indicators of water consumption]. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu problem modeliuвання v enerhetytsi im. H. Ye. Pukhova – Collection of scientific works of the Institute of modeling problems in energy named after G. E. Pukhova, 71, 80-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpipm_2014_71_14 [in Ukrainian].
4. Kuzmenko, Yu. V., Cherednychenko, S. V. & Zaitseva, O. O. (2016). Stan metrolohichnoho zabezpechennia obliku vody ta teploty v Ukraini [State of metrological provision of water and heat accounting in Ukraine. Metrology and devices]. Metrolohii ta prylady – Metrology and devices, 3, 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mettpr_2016_3_4 [in Ukrainian].
5. Kulinich T. V., Marynchuk-Mikkelsen V. V. & Panus U. O. (2021). Analizuvannia i prohnozuvannia zabezpechenosti ta vykorystannia resursiv vitchyznianoho silskohospodarskoho pidpriemstva [Analysis and forecasting of the security and use of resources of the domestic agricultural enterprise]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences, 6 (2), 69-74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6(2)_13) [in Ukrainian].
6. Leonova, O. O. (2016). Udoskonalennia analitychnoi otsinky tinovoi ekonomichnoi diialnosti promysloвого pidpriemstva na osnovi analizu vykorystannia resursiv [Improvement of the analytical assessment of the shadow economic activity of an industrial enterprise to analyze the use of resources]. Vcheni zapysky universytetu «KROK». Serii: Ekonomika – Scientific Notes “KROK” University. Series: Economy, 43, 114-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2016_43_16 [in Ukrainian].
7. Petruk, O. M., Miziakina, N. O. (2015). Audyt finansovoi zvitnosti pidpriemstv v aspekti analizu efektyvnosti vykorystannia resursiv [Audit of financial statements of enterprises in the aspect of analysis of the efficiency of the use of resources].

-
- Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_36 [in Ukrainian].
8. Pistunov I. M., Pashkevych M. S. (2010). Udoskonalennia metodyky analizu y otsinky efektyvnosti vykorystannia vyrobnychkykh resursiv pidpriemstva [Improvement of the method of analysis and evaluation of the efficiency of the use of production resources of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic sciences*, 5 (1), 81-84. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpush_2010_5\(1\)__17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpush_2010_5(1)__17) [in Ukrainian].
 9. Rymar, H. A. (2014). Oblik, analiz i kontrol vytrat u zhytlovomu budivnytstvi: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.09 – bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt (za vydamy ekonomichnoi diialnosti) [Accounting, analysis and control of costs in residential construction: autoref. thesis ... candidate economy Sciences: 08.00.09 – accounting, analysis and audit (according to information on economic activity)]. Ternopil. 20 p. [in Ukrainian].
 10. Talakh, T. A., Talakh, V. I. (2019). Osoblyvosti bahatofaktornoho analizu materialnykh resursiv pidpriemstva [Peculiarities of multifactorial analysis of material resources of the enterprise]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, 1, 124-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2019_1_2 [in Ukrainian].
 11. Trofymenko, O. O. (2010). Svitovi tendentsii zastosuvannia ta vyrobnytstva elektroenerhii z vykorystanniam vidnovliuvanykh dzherel enerhii [World trends in the use and reliability of electricity with the use of renewable energy sources]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=353> [in Ukrainian].
 12. Zahalni pidsumky diialnosti budivelnoi haluzi za 2021 rik [General results of construction industry activity for 2021] (2022). URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/rozvitokbudivelnoyi-diyalnosti/zagalni-pidsumky-diyalnosti-budivelnoyi-galuzi-za-2021-rik/> [in Ukrainian].
 13. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2020 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2020] (2021). K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine, 2021. 454 p. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf [in Ukrainian].
 14. Statystychnyi zbirnyk «Dovkillia Ukrainy». 2020 rik [Statistical collection “Environment of Ukraine”. 2020] (2021). K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine. 187 p. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Dovk_20.pdf [in Ukrainian].

Статтю отримано 03 лютого 2023 р.

Article received February 3, 2023